

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова екзаменаційної комісії
начальник філії Державної установи
«Центр пробації» в Чернігівській
області

Євгеній СКАЛЮН

«_____» _____ 2020 року

**ПРОГРАМА
ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ**
*здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
з навчальних дисциплін: «Загальна психологія», «Пенітенціарна
педагогіка» зі спеціальності 053 «Психологія»*

Чернігів - 2020

Програму атестації здобувачів вищої освіти складено на основі програм навчальних дисципліни «Загальна психологія» та «Пенітенціарна педагогіка» обговорених та схвалених на засіданні методичної ради Академії « ____ » _____ 20__ року, протокол № ____.

Програму атестації здобувачів вищої освіти обговорено та схвалено на міжкафедральному засіданні кафедри психології та кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін Академії Державної пенітенціарної служби « ____ » _____ 20__ року, протокол № ____

Розробник(и):

Кандидат психологічних наук, доцент,
підполковник внутрішньої служби

(підпис)

О.М. Мірошніченко

Кандидат педагогічних наук, доцент
майор внутрішньої служби

(підпис)

Н.С. Разумейко

Начальник кафедри психології
кандидат психологічних наук, доцент,
підполковник внутрішньої служби

(підпис)

Мірошніченко О.М

Пояснювальна записка

Завдання кваліфікаційного екзамену з пенітенціарної педагогіки та загальної психології - перевірка рівня психолого-педагогічної і професійної готовності майбутніх фахівців до роботи у Державній кримінально-виконавчій службі. Екзамен має комплексний характер, включає питання з пенітенціарної педагогіки та загальної психології.

Предметом вивчення навчальної дисципліни:

- **«Загальна психологія»** є факти, механізми та закономірності психіки та поведінки особистості.
- **«Пенітенціарна педагогіка»** є закономірності і особливості протікання процесу виправлення та ресоціалізації засуджених до позбавлення волі, виправних та громадських робіт, умовно-достроково звільнених з місць позбавлення волі з випробуванням та обов'язковим залученням до суспільно-корисної праці тощо.

Метою вивчення даних навчальних дисциплін є забезпечення здобувачів вищої освіти знаннями з загальної психології через створення загальнотеоретичної бази (оволодіння загальнопсихологічним інструментарієм) для успішного вивчення наступних теоретичних, практичних і прикладних навчальних курсів психологічного циклу; озброєння уміннями і навиками визначення психологічного контексту. Оволодіння теоретичними знаннями про основні напрямки, принципи, методи, засоби організації та проведення із засудженими соціально-виховної роботи, формування умінь та навичок застосовувати ці знання на практиці.

У своїх відповідях на екзамені здобувачі повинні показати ґрунтовні, наукові, усвідомлені знання у відповідності до наступних вимог:

повинні знати:

- об'єкт, предмет та завдання загальної психології;
- методи загальної психології;
- групи психічних явищ;
- загальну будову нервової системи та головного мозку;
- характеристики людської особистості та їхній прояв у різних видах діяльності;
- основні постулати теорій особистості;
- індивідуально-психологічні якості та властивості особистості;
- основні категорії, поняття загальної психології;
- історичні передумови, перспективи розвитку психології;
- головні теоретичні напрями сучасної психології
- предмет, об'єкт та завдання пенітенціарної педагогіки; історію виникнення та розвитку пенітенціарної педагогіки; зміст основних понять (категорій) пенітенціарної педагогіки,
- поняття, особливості та закономірності педагогічного процесу в установах виконання покарань;

- класифікацію та характеристику основних принципів виправлення та ресоціалізації засуджених;
- структуру, завдання та зміст соціально-виховної роботи із засудженими; структуру, завдання, зміст та особливості індивідуальної соціально-виховної роботи із різними категоріями засуджених;
- систему прийомів, методів, форм та засобів педагогічного впливу на засуджених в установах виконання покарань;
- організаційно-педагогічні основи соціально-виховної роботи із засудженими (планування, оцінка ступеня виправлення, підготовка до звільнення тощо);
- основні положення кримінально-виконавчого кодексу України та наказів Державної кримінально-виконавчої служби України щодо організації та проведення соціально-виховної роботи із різними категоріями засуджених.

Опанування знаннями і навичками в результаті вивчення курсу дозволяє сформувати відповідні **компетенції**:

- Професійно-педагогічна компетенція - інтеграційна єдність природничо-наукових, гуманітарно-соціально-економічних та психолого-педагогічних знань і умінь, що дозволять фахівцю вибирати способи, форми і методи взаємодії з засудженими;
- Соціально-мотиваційна компетенція - здатність узяти на себе відповідальність за запропоновані нові методичні підходи та їх реалізацію, прояв зв'язаності особистих інтересів з потребами конкретного засудженого;
- Інформаційна компетенція - володіння слухачем спеціальними вміннями одержувати, опрацьовувати і використовувати необхідну інформацію в процесі професійної діяльності.
- Комунікативна компетенція - характеризує особливості комунікативної діяльності фахівця, специфіку його взаємодії з адміністрацією пенітенціарного закладу, колегами по роботі.
- Креативна компетенція - навички до творчого вдосконалення. Творчий підхід у реалізації психолого-педагогічної діяльності під час виконання своїх професійних обов'язків;
- Цільова компетенція - передбачає вміння ставити і реалізовувати освітні цілі різного рівня і спрямованості: навчальні, виховні, розвиваючі; поточні й перспективні; реальні й ідеальні; глобальні й приватні.
- Змістова компетенція - знання навчального предмету, вміння застосовувати теоретичні знання під час виконання практичної діяльності.
- Проектна компетенція - вміння передбачати результати своєї діяльності, визначати послідовність своїх дій для досягнення мети, тобто зводити воєдино свої педагогічну стратегію і тактику.
- Рефлексивна компетенція пов'язана з вмінням оцінити свою працю в цілому, прослідкувати суттєвий зв'язок між завданнями, цілями, способами, засобами, умовами та результатами своєї професійної діяльності.

Очікувані результати навчання

1. Розвиток у здобувачів критичного мислення, здатності до аналізу, виховання і розвитку особистості засудженого та прогнозування його поведінки.

2. Усвідомлення мети, основних завдань та способів їх досягнення в практичній роботі з засудженими.

3. Наявність системи знань з теоретичних основ психології та пенітенціарної педагогіки, відповідних умінь та навичок.

4. Готовність до творчого використання набутих умінь та навичок у майбутній практичній діяльності.

Відповіді здобувачів повинні свідчити про:

- їх компетентність у важливих питаннях психології та пенітенціарної педагогіки;
- їх готовності до організації соціально-виховної роботи у пенітенціарних закладах.

Білети кваліфікаційного екзамену включають два теоретичні питання із різних розділів програми з пенітенціарної педагогіки та загальної психології і одне практичне завдання відповідно до фахового спрямування.

1. Програма навчальної дисципліни: Загальна психологія

Розділ 1. Методологічні основи загальної психології

Тема №1. Вступ до психології.

Об'єкт, предмет і завдання загальної психології. Групи психічних явищ та їх характеристика. Історичний розвиток психології як науки. Етапи становлення предмета психології. Принципи вітчизняної психології. Основні галузі психології. Наукові течії психологічної науки. Місце психології в системі наукового знання.

Тема №2. Методологія наукового дослідження в загальній психології

Загальне поняття про методологію, метод та методику дослідження. Методологічні принципи дослідження. Етапи психологічного дослідження та умови його проведення. Класифікація методів дослідження загальної психології. Експериментальна група і контрольна група. Перемінні фактори в експерименті. Артефакти в дослідженні.

Розділ 2. Проблема психіки та свідомості в загальній психології.

Тема №3. Еволюція психіки та становлення свідомості.

Виникнення психіки. Стадії розвитку психіки в філогенезі (за О.М.Леонтьєвим і К.Е.Фабрі). Психіка тварин і людини. Поняття про свідомість як вищий рівень психічного відображення і вищий рівень саморегуляції. Виникнення та розвиток свідомості. Роль праці у формуванні і розвитку свідомості людини. Структура свідомості. Несвідоме у психіці та його прояви. Основні концепції розвитку психіки людини.

Тема №4. Фізіологічна основа функціонування психіки.

Нервова система як матеріальна основа психіки. Її функції. Структура нервової системи. Поняття аналізатора та його складові. Будова головного мозку. Структура нейрону. Теорія О.Р. Лурія про 3 функціональні блоки мозку.

Локалізація основних психічних явищ людини в головному мозку. Принципи розвитку головного мозку. Умовно-рефлекторна природа психіки за І.П. Павлова. Поняття про рефлекс. Рефлекторна дуга та її складові. Функціональна система за П.К.Анохіним. Модель концептуальної рефлекторної дуги згідно Є.М.Соколова.

Розділ 3. Психічні процеси: пізнавальна сфера людини

Тема №5. Відчуття.

Загальне поняття про відчуття як процес відображення у мозку людини предметів та явищ дійсності. Фізіологічна основа відчуттів. Класифікація відчуттів, психологічна характеристика їх видів. Загальні властивості і закономірності відчуттів. Пороги відчуттів. Розвиток відчуттів.

Тема №6. Сприйняття.

Поняття про сприйняття як про психічний процес відображення людиною предметів та явищ в цілісності. Відмінність сприймання від відчуттів. Фізіологічна основа сприймання. Різновиди сприйняття їх психологічна характеристика. Закони сприйняття. Властивості сприймання. Ілюзії сприймання.

Тема №7. Пам'ять.

Поняття про пам'ять, її значення. Фізіологічні основи пам'яті. Теорії пам'яті, їх характеристика. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Запам'ятовування і його різновиди. Мнемотехнічні прийоми запам'ятовування. Умови ефективного запам'ятовування. Збереження і забування. Відтворення, його різновиди. Формування і розвиток пам'яті. Забування та його причини. Закономірності пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті.

Тема №8. Мислення.

Поняття про мислення та його характеристика. Види мислення. Форми мислення. Етапи формування мисленнєвої дії. Мисленнєві операції. Індивідуальні особливості мислення. Поняття про інтелект. Зв'язок мислення та інтелекту. Види інтелекту.

Тема №9. Уява та творче мислення.

Поняття про уяву та її роль у житті людини. Соціальна природа уяви. Зв'язок уяви з об'єктивною дійсністю. Види уяви (мимовільна - довільна; творча - репродуктивна; художня - технічна - наукова). Форми прояву уяви (мрії, фантазії, сновидіння, галюцинації, марення тощо). Процеси уяви. Основні етапи формування уявлених образів. Зв'язок уяви і творчості. Поняття та особливості творчого мислення.

Тема №10. Мова та мовлення.

Поняття про мову та мовлення, їх відмінності. Зв'язок мислення та мовлення. Функції мовлення. Властивості мовлення. Види мовлення. Фізіологічна основа мовлення. Механізм вимови звуків.

Тема №11. Увага.

Поняття про увагу, її роль та значення в життєдіяльності людини. Функції уваги. Фізіологічна основа уваги людини. Теорії уваги: моторна теорія, теорія Гебарта, Гамільтона, асоціативна теорія, теорія апперцепції, фізіологічна теорія: вчення про осередок оптимального збудження І. Сеченова, І. Павлова;

теорія домінанти О. Ухтомського; теорія П. Гальперіна (увага як важлива сторона орієнтувально-дослідницької діяльності). Види уваги, їхня характеристика. Властивості уваги та особливості їхньої взаємодії. Основні критерії розвиненої уваги, шляхи та засоби її формування. Боротьба з неуважністю та відволіканням.

Розділ 4. Психічні процеси: емоційно-вольова сфера людини

Тема №12. Емоції. Почуття.

Поняття про емоції і почуття та їх роль у практичній і пізнавальній діяльності. Різниця між емоціями та почуттями. Функції емоцій. Фізіологічний механізм емоцій. Теорії емоцій. Класифікація емоцій. Вищі почуття та їх види. Поняття про емоційні стани та їх види. Емоційні риси, їх характеристика. Властивості емоцій.

Тема №13. Воля.

Поняття про волю як психологічний феномен. Її функції. Фізіологічна природа волі. Теорії волі. Види вольових дій. Вольові якості людини: базові вольові якості (енергійність, терплячість, витримка, сміливість тощо), системні вольові якості (цілеспрямованість, наполегливість, впертість, принциповість, самостійність тощо). Аналіз складної вольової дії. Стадії прийняття вольового рішення. Порушення волі. Формування вольових якостей особистості (прийоми розвитку волі).

Розділ 5. Психічні стани організму.

Тема №14. Психічні стани. Адаптація людини і функціональний стан організму.

Поняття про психічні стани. Їх класифікація. Характеристика основних психічних станів відповідно до рівня активації організму. Загальне уявлення про адаптацію. Види адаптації. Адаптація й дезадаптація. Специфіка адаптації до психогенних факторів, дефіциту інформації, особливості адаптації людини. Управління психічним станом.

Тема №15. Психологічний стрес і проблема регуляції емоційних станів.

Поняття про емоційний стрес. Властивості особи, що впливають на виникнення стресу. Зв'язок емоційного стресу з фізіологічним станом організму. Взаємозв'язок емоційного стресу з соціальними явищами. Регуляція емоційних станів.

Розділ 6. Індивідуально-типологічні властивості особистості

Тема №16. Темперамент.

Поняття про темперамент. Основні положення щодо проблеми темпераменту. Теорії походження темпераменту: вчення про темперамент Гіппократа-Галена; вчення про темперамент Лесгафта; типологія Е.Кречмера, концепція типів статури і темпераменту по У.Шелдону; дослідження проблеми темпераменту в працях І.П.Павлова, Небіліцина; вчення про темперамент Русалова. Фізіологічний механізм темпераменту. Основні властивості темпераменту. Типи темпераменту. Роль темпераменту в діяльності.

Тема №17. Характер.

Загальна психологічна характеристика проблеми характеру. Фізіологічна природа характеру Зв'язок характеру й темпераменту. Історія розвитку вчення про характер. Властивості характеру. Структура характеру. Типології характеру. Формування характеру. Чинники його становлення. Акцентуації характеру.

Тема №18. Здібності

Поняття про задатки і здібності. Погляди на природу здібностей. Біологічне та соціальне в здібностях. Умови реалізації задатків у здібності. Види здібностей людини. Структура здібностей. Рівні розвитку і прояву здібностей. Розвиток здібностей.

Розділ 7. Психологічна характеристика особистості. Особистість у діяльності та спілкуванні.

Тема №19. Основні феномени особистості

Поняття про особистість: особливості тлумачення. Основні положення, які стосуються природи людини. Індивід, індивідуальність, особистість: співвідношення об'єму і змісту наведених понять. Самосвідомість та її місце в структурі особистості. Компоненти самосвідомості. Самооцінка: її види та функції. Рівень домагань та його зв'язок із самооцінкою. Формування та розвиток особистості. Шляхи, умови, фактори особистісного зростання.

Тема №20. Психоаналітичні теорії особистості.

Психоаналіз: основні концепції і принципи. Основні положення З.Фрейда стосовно природи людини. Структура особистості за З.Фрейдом. Рушійна сила розвитку особистості - інстинкт. Природа тривоги. Захисні механізми Его. Основні тези індивідуальної психології А.Адлера. Основні постулати аналітичної психології особистості К.Юнга. Основні положення Е.Еріксона стосовно природи людини. К.Хорні: соціокультурна теорія особистості..

Тема №21. Біхевіористичні теорії особистості. Транзактний аналіз.

Основні положення Дж.Уотсона стосовно природи людини Основні положення Б.Ф.Скіннера стосовно природи людини. Теорія особистості Еріка Берна і транзакційний аналіз.

Тема №22. Гуманістичні теорії особистості.

А.Маслоу: гуманістична теорія особистості. Мотивація: ієрархія потреб. Дефіцитарна мотивація і мотивація росту. Основні положення А.Маслоу стосовно природи людини. К.Роджерс: феноменологічна теорія особистості. Повноцінно функціонуюча особистість за К.Роджерсом.

Тема №23. Гештальт теорії особистості. Екзистенційні теорії особистості

Основні положення гештальт психології щодо особистості. Структура особистості в гештальт психології К.Левіна. Динаміка особистості, за К.Левіним. Структура існування в екзистенційній психології.

Тема №24. Соціально-когнітивний напрямок в теорії особистості

А.Бандура: соціально-когнітивна теорія особистості. Научіння через моделювання. Підкріплення в научінні через спостереження. Основні положення А.Бандури стосовно природи людини. Дж.Роттер: теорія соціального научіння. Дж.Келлі: когнітивна теорія особистості.

Тема №25. Диспозиційний напрямок в теорії особистості

Г.Олпорт: диспозиційна теорія особистості. Концепція рис особистості. Зріла особистість Зріла особистість за Г.Олпортом. Р.Кеттел: структурна теорія особистості - основні концепції і принципи. Г.Айзенк: теорія типів особистості. Основні положення Г.Олпорта стосовно природи людини.

Тема №26. Провідні методологічні підходи до вивчення особистості в радянській психології

Еволюційно-історичний підхід і концепція особистості Б.Г.Ананьєва. Системно-структурний підхід до вивчення особистості (К.К.Платонов, А.Г.Ковальов, В.Н.Мясищев, В.С.Мерлін). Діяльнісний підхід і концепція особистості А.М.Леонтьєва. Індивідуальний підхід до особистості і особистісна концепція С.Л.Рубінштейна. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціально-психологічних відносин (Д.Н.Узнадзе, В.А.Ядов, А.В.Петровський).

Тема №27. Психологічний аналіз діяльності.

Поняття про активність. Основні характеристики активності. Діяльність як суттєвий вид активності людини. Відмінність діяльності людини від активності тварин. Структура діяльності. Поняття про мотивацію, мотиви, потреби. Види потреб. Ієрархія потреб та мотивів. Теорії мотивації. Види та форми діяльності. Провідна діяльність та її ознаки. Поняття про знання, вміння та навички. Їх різновиди. Закономірності формування вмінь і навичок. Інтерференція і індукція навичок. Поняття про звички.

Тема №28. Психологія спілкування.

Поняття про спілкування як вид діяльності та його характеристика. Функції спілкування. Види спілкування. Засоби спілкування. Роль спілкування в психічному розвитку людини. Форми спілкування та модель розвитку спілкування М.І. Лісіної.

Програма навчальної дисципліни: Пенітенціарна педагогіка

Тема 1. Поняття про предмет, завдання та основні категорії пенітенціарної педагогіки.

Поняття педагогіки. Основні стадії розвитку педагогіки як науки. Предмет, об'єкт та основні завдання загальної педагогіки. Основні галузі педагогіки: загальна; вікова; соціальна; професійна; часткові методики викладання за галузями наук; корекційна. Зв'язок між складовими загальної педагогіки. Місце пенітенціарної педагогіки в системі педагогічних наук.

Предмет, об'єкт, функції та завдання пенітенціарної педагогіки. Основні напрямки пенітенціарної педагогіки: теоретичний, практичний, творчий. Зв'язок пенітенціарної педагогіки з іншими науками: пенітенціарною психологією, соціально-виховною роботою із засудженими, кримінально-виконавчим правом тощо. Джерела пенітенціарної педагогіки.

Розвиток пенітенціарної ідеї у світовій практиці. Засновники пенітенціарної ідеї. Основні етапи розвитку пенітенціарної (виправно-трудової) педагогіки. Виділення пенітенціарної (виправно-трудової) педагогіки в особливу галузь наукового пізнання. Характеристика основних етапів розвитку

пенітенціарної педагогіки. Діяльність та педагогічна спадщина А.С. Макаренка.

Поняття та класифікація основних категорій пенітенціарної педагогіки. Характеристика загальних категорій пенітенціарної педагогіки: “виховання”, “освіта”, “самоосвіта”, “самовиховання”, “розвиток”, та специфічних: “виправлення”, “перевиховання”, “ресоціалізація”, “реабілітація”, “реінтеграція”.

Тема 2. Основні засоби виправлення та ресоціалізації засуджених

Поняття та правова регламентація основних засобів виправлення засуджених. Завдання, які вирішуються за допомогою основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених. Умови ефективного застосування основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених.

Психолого-педагогічна характеристика основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених, а саме :

- встановленого порядку виконання та відбування покарання (режиму);
- суспільно-корисної праці;
- соціально-виховної робота;
- загальноосвітнього та професійно-технічного навчання;
- громадського впливу.

Педагогічні вимоги до практичного застосування основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених.

Тема 3. Поняття, особливості, закономірності та принципи педагогічного процесу в кримінально-виконавчих установах

Поняття та сутність педагогічного процесу в кримінально-виконавчих установах. Засуджений як об’єкт і суб’єкт педагогічного процесу. Співвідношення між об’єктом і суб’єктом у педагогічному процесі в кримінально-виконавчих установах.

Типи та види впливу на засуджених. Прямий, опосередкований та паралельний вплив на засуджених.

Особливості педагогічного процесу в установах виконання покарань.

Структура, завдання та основні компоненти діяльності соціально-виховної та психологічної служби УВП.

Поняття закономірностей педагогічного процесу в кримінально-виконавчих установах. Класифікація закономірностей педагогічного процесу в кримінально-виконавчих установах за ступенем узагальнення (загальні, специфічні) та часом і межами їх дії. Характеристика основних специфічних закономірностей педагогічного процесу в установах виконання покарань.

Поняття принципів пенітенціарної педагогіки та їх специфіка.

Основні принципи кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань. Взаємозв’язок принципів із закономірностями. Умовна класифікація основних принципів педагогічного процесу в УВП .

Характеристика основних принципів пенітенціарної педагогіки:

– принцип цілеспрямованості педагогічного процесу на виправлення та ресоціалізацію засуджених;

- принцип тісного зв'язку з реальним життям;
- принцип залежності ефективності виправлення засуджених від якості соціально-виховної роботи;
- принцип формування позитивних між особистісних стосунків в середовищі засуджених;
- принцип дотримання законності;
- принцип виправлення засуджених у різноманітних видах діяльності;
- принцип єдності соціального значення діяльності та її суб'єктивної значущості для засуджених;
- принцип кваліфікаційного підходу до виправлення засуджених;
- принцип індивідуального та диференційованого підходу до засудженого;
- принцип поєднання вимогливості із гуманним та справедливим ставленням до засуджених;
- принцип стимулювання та педагогічного керівництва самовиховання засуджених;
- принцип опори в педагогічному процесі на позитивні якості, збережені соціальні зв'язки та відносини особистості.

Розділ 2. Методологічні основи пенітенціарної педагогіки

Тема 4. Методи вивчення та впливу на особистість засудженого

Поняття та загальна класифікація психолого-педагогічних методів. Програма та методика вивчення особистості.

Поняття та класифікація психолого-педагогічних методів, призначених для вивчення особистості засуджених.

Характеристика психолого-педагогічних методів, призначених для вивчення особистості засуджених (метод експерименту, метод спостереження, метод опитування). Умови ефективного застосування основних психолого-педагогічних методів вивчення засуджених. Структурні елементи бесіди. Етапи проведення бесіди. Основні технології ведення бесіди.

Поняття та класифікація основних методів впливу на засуджених.

Характеристика методів, спрямованих на формування і корекцію свідомості засуджених (переконання, приклад, психолого-педагогічний вибух).

Характеристика методів спрямованих на формування та корекцію позитивного досвіду поведінки (вправи, доручення, вимога, контроль, привчання).

Характеристика методів додаткової мотивації та стимулювання поведінки: методи примусу (попередження, осудження, догана, стягнення, покарання) та методи заохочення (схвалення, оцінка, довіра, організація перспективи, змагання, моральне та матеріальне заохочення).

Характеристика методів, спрямованих на виявлення результатів виховного впливу на засуджених.(спостереження, бесіда, тестування, анкетування, узагальнення незалежних характеристик, аналіз продуктів діяльності).

Педагогічна система методів А.С. Макаренка (метод перспективних ліній, метод паралельного впливу, метод опосередкованого впливу, психолого-педагогічного “вибуху”, метод “обхідних рухів”).

Умови ефективного застосування основних психолого-педагогічних методів вивчення та впливу на засуджених.

Тема 5. Форми та напрямки соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі

Поняття про основні форми виховного впливу на засуджених та їх класифікація.

Класифікація та характеристика форм виховного впливу на засуджених за об’єктом впливу (індивідуальні, групові, масові).

Класифікація та характеристика форм виховного впливу за видами діяльності (навчальна, трудова, громадська, дозвільна).

Класифікація та характеристика форм за видом виховного впливу (словесні, наочні та практичні форми).

Поняття та структура соціально-виховної роботи із засудженими. Поняття про основні напрямки соціально-виховної роботи із засудженими. (соціально-світоглядне, моральне, естетичне, правове, трудове, фізично-оздоровче, санітарно-гігієнічне, релігійне виховання засуджених).

Коротка характеристика основних напрямків соціально-виховної роботи із засудженими.

Поняття правового виховання. Завдання, що вирішуються в процесі правового виховання засуджених. Основні організаційні форми пропаганди правових знань (лекції, бесіди, доклади, консультації, вечори питань та відповідей, відкриті судові засідання). Особливості здійснення правового виховання засуджених.

Поняття трудового виховання. Основні завдання трудового виховання засуджених. Специфічні принципи організації трудового виховання в умовах установ виконання покарань. Основні напрямки здійснення трудового виховання засуджених (суспільно-корисна праця, праця з самообслуговування, робота в господарській обслузі, праця пов’язана з ремонтом приміщень тощо). Основні форми трудового виховання засуджених. Педагогічні вимоги до організації трудового виховання. Особливості здійснення трудового виховання засуджених.

Поняття та основні завдання морального виховання засуджених. Основні завдання та форми здійснення морального виховання засуджених. Особливості здійснення морального виховання засуджених.

Поняття та основні завдання естетичного виховання засуджених. Основні форми здійснення естетичного виховання засуджених. Особливості здійснення естетичного виховання засуджених.

Поняття та основні завдання релігійного виховання засуджених. Основні форми здійснення релігійного виховання засуджених. Особливості здійснення релігійного виховання засуджених. Богослужіння та релігійні обряди в колоніях. Взаємодія ДКВС України з релігійними організаціями з питань

духовного виховання засуджених в органах установах Державної кримінально-виконавчої служби України.

Зміст та порядок реалізації у кримінально-виконавчих установах програм диференційованого виховного впливу на засуджених.

Основні положення про відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань. Обов'язки та права начальника відділення соціально-психологічної служби. Документація начальника відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань. Положення про дільницю карантину, діагностики та розподілу засуджених установи виконання покарань. Положення про самодіяльні організації засуджених до позбавлення волі.

Розділ 3. Організаційно-педагогічні основи соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі

Тема 6. Основні напрямки та форми індивідуальної соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі

Поняття, мета та завдання індивідуальної соціально-виховної роботи із засудженими.

Класифікація та характеристика основних напрямків індивідуальної соціально-виховної роботи із засудженими (вивчення засуджених, класифікація засуджених, проектування особистості засудженого, визначення найбільш ефективних методів та форм роботи із засудженим, підготовка до звільнення, узагальнення досвіду роботи).

Характеристика основних форм індивідуальної соціально-виховної роботи із засудженими (індивідуальні бесіди, особисті доручення, шефство та наставництво, оцінка ступеня виправлення засуджених, звіти засуджених на зборах та засіданнях ради колективу відділення тощо).

Планування індивідуальної соціально-виховної роботи із засудженими.

Зміст, порядок складання та ведення індивідуальної програми соціально-виховної та психологічної роботи із засудженим та щоденника соціально-виховної та психологічної роботи із неповнолітнім засудженим. Соціальне партнерство при складанні індивідуальної програми соціально-виховної та психологічної роботи із засудженим.

Тема 7. Загальноосвітнє та професійно-технічне навчання засуджених до позбавлення волі

Вимоги Конституції України та закону України “Про загальну середню освіту” щодо загальної середньої освіти громадян України.

Основні положення кримінально-виконавчого кодексу України щодо організації загальноосвітнього навчання засуджених в установах виконання покарань.

Типи та ступені загальноосвітніх навчальних закладів.

Положення про умови навчання та отримання базової та повної загальної освіти особами, засудженими до позбавлення волі. Основні шляхи та форми залучення засуджених до загальноосвітнього навчання в установах виконання покарань.

Принципи організації загальноосвітнього навчання засуджених. Методи навчання. Які застосовуються загальноосвітніх навчальних закладах.

Вимоги Конституції України щодо професійного навчання громадян України.

Основні положення кримінально-виконавчого кодексу України щодо організації професійного навчання засуджених в установах виконання покарань.

Принципи організації професійного навчання засуджених.

Основні форми залучення засуджених до професійного навчання в установах виконання покарань (первинна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації).

Порядок здійснення професійного навчання засуджених.

Індивідуальна та групова форми здійснення професійного навчання засуджених. Кваліфікаційна атестація засуджених.

Тема 8. Організація вільного часу засуджених до позбавлення волі

Поняття та структура вільного часу засуджених.

Основні положення кримінально-виконавчого кодексу України щодо організації вільного часу засуджених.

Основні складові раціональної організації вільного часу засуджених: культурно-масова та фізкультурно-оздоровча робота.

Поняття культурно-масової роботи з засудженими та її значення у виховному процесі.

Принципи організації культурно-масової роботи з засудженими.

Зміст культурно-масової роботи та його специфіка.

Коротка характеристика основних форм культурно-масової роботи із засудженими: читацькі конференції та конференції глядачів; тематичні вечори; диспути; вечори запитань та відповідей; вікторини; художня самодіяльність.

Поняття фізкультурно-оздоровчої роботи з засудженими та її специфіка відповідно до умов установ виконання покарань.

Характеристика основних форм фізкультурно-оздоровчої роботи з засудженими: ранкова фізична зарядка, робота фізкультурно-спортивних секцій, спортивні конкурси, турніри, змагання, спартакіади.

Шляхи реалізації корисної ініціативи засуджених. Види, умови створення та роботи самодіяльних організацій засуджених.

Розділ 4. Планування роботи із засудженими

Тема 9. Планування соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі

Поняття планування та його значення для організації соціально-виховної роботи із засудженими. Педагогічні вимоги до планування соціально-виховної роботи із засудженими.

Характеристика основних принципів планування соціально-виховної роботи із засудженими: наукова обґрунтованість плану; цілеспрямованість, актуальність, своєчасність, конкретність, реальність, стабільність, наступність планів.

Рівні планування соціально-виховної роботи із засудженими.

Види планів соціально-виховної роботи із засудженими у відділенні соціально-психологічної служби (квартальний, тижневий, план на вихідні та святкові дні, план індивідуальної роботи тощо).

Зміст квартального плану соціально-виховної роботи із засудженими у відділенні соціально-психологічної служби.

Методичні рекомендації стосовно щоденного планування соціально-виховної роботи із засудженими у відділенні соціально-психологічної служби.

Розділ 5. Оцінка ступеня виправлення та підготовка засуджених до звільнення

Тема 10. Оцінка ступеня виправлення засуджених до позбавлення волі

Поняття та значення оцінки ступеня виправлення засуджених. Мета та завдання оцінки ступеня виправлення засуджених.

Види оцінки ступеня виправлення засуджених (чергова, позачергова). Періодичність, послідовність та правила проведення оцінки ступеня виправлення засуджених.

Критерії оцінки ступеня виправлення засуджених. Розрахунок середнього балу оцінки ступеня виправлення засуджених. Ступені виправлення засуджених.

Загальний висновок про ступінь виправлення засудженого. Наближений зміст характеристики на засудженого, який підлягає оцінці ступеня виправлення. Участь спостережних комісій при здійсненні оцінки ступеня виправлення засуджених.

Тема 11. Підготовка засуджених до звільнення, умовно-дострокового звільнення та переведення до дільниці соціальної реабілітації.

Категорії засуджених, які підлягають звільненню.

Мета, види та порядок підготовки засуджених до звільнення.

Основні форми підготовки засуджених до звільнення. Робота курсів з підготовки засуджених до звільнення. Зміст курсу підготовки засуджених до звільнення.

Ознаки, за якими засуджені підпадають під умовно-достроковому звільненню.

Порядок підготовки засуджених до умовно-дострокового звільнення. Порядок підготовки документів на умовно-дострокове звільнення засудженого.

Недоліки в організації підготовки засуджених до умовно-дострокового звільнення.

Характеристика та класифікація засуджених, які можуть бути переведені до інших кримінально-виконавчих установ.

Методичні рекомендації щодо організації роботи для підготовки засуджених до переведення до інших кримінально-виконавчих установ.

Підготовка документації для переведення засуджених до інших кримінально-виконавчих установ.

Характеристика та класифікація засуджених, які можуть бути переведені до дільниці соціальної реабілітації.

Методичні рекомендації щодо організації роботи для підготовки засуджених до переведення до дільниці соціальної реабілітації.

Підготовка документації для переводу засуджених до дільниці соціальної реабілітації.

Роль громадськості та спостережних комісій, інших соціальних інститутів у вирішенні проблем засуджених, які звільняються з місць позбавлення волі.

Проведення моніторингу громадськістю щодо дотримання прав і свобод людини в установах пенітенціарної системи України. Порядок взаємодії установ виконання покарань та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

2. Перелік питань до проведення атестації здобувачів вищої освіти

2.1. Загальна психологія

1. Місце загальної психології в системі наукового знання.
2. Методологія наукового дослідження в загальній психології
3. Еволюція психіки
4. Становлення свідомості
5. Фізіологічна основа функціонування психіки.
6. Психологічний аналіз процесу відчуття
7. Загальна характеристика процесу сприймання
8. Пам'ять як психологічний феномен
9. Психологічна характеристика процесу мислення
10. Психологічна характеристика інтелекту
11. Уява як психологічний феномен
12. Психологічна характеристика творчого мислення
13. Мова та мовлення як психологічні феномени.
14. Психологічна характеристика уваги.
15. Психологічні теорії уваги
16. Емоції як психологічний процес.
17. Загальна психологічна характеристика волі.
18. Психологічний аналіз вольової діяльності.
19. Психологічна характеристика психічних станів.
20. Адаптація людини і функціональний стан організму.
21. Психологічний стрес.
22. Темперамент як психологічна властивість.
23. Психологічний аналіз характеру як властивості особистості.
24. Характеристика здібностей як психологічного феномену.
25. Основні феномени особистості
26. Психологічний аналіз проблеми самосвідомості.
27. Психологічний аналіз діяльності.
28. Проблема мотивації у структурі діяльності.
29. Психологія спілкування.
30. Основні теорії психології.

2.2. Пенітенціарна педагогіка

1. Поняття, класифікація та характеристика основних принципів педагогічного процесу в установі виконання покарань.

2. Поняття, завдання, основні напрямки соціально-виховної роботи із засудженими.

3. Поняття, предмет, об'єкт, завдання та специфіка пенітенціарної педагогіки.

4. Поняття та особливості педагогічного процесу в установі виконання покарань. Характеристика закономірностей педагогічного процесу в установі виконання покарань.

5. Поняття, класифікація основних методів впливу на засуджених.

6. Основні положення про відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань.

7. Основні положення про методично-виховну раду установи виконання покарань.

8. Класифікація та характеристика основних форм соціально-виховної роботи (СВР) із засудженими.

9. Класифікація та характеристика основних категорій пенітенціарної педагогіки.

10. Поняття, завдання та основні форми індивідуальної соціально-виховної роботи із засудженими.

11. Обов'язки начальника відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань.

12. Права начальника відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань.

13. Поняття, завдання, основні форми та особливості трудового виховання засуджених.

14. Види та порядок ведення документації начальника відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань.

15. Поняття, шляхи та способи виховання дисциплінованості в засуджених.

16. Поняття, завдання, основні форми та особливості морально-естетичного виховання засуджених.

17. Поняття, завдання, основні форми та порядок проведення богослужінь і релігійних обрядів у виправних установах.

18. Положення про порядок реалізації в установах виконання покарань програм диференційованого виховного впливу на засуджених. Види та зміст програм диференційованого виховного впливу на засуджених.

19. Основні положення про дільницю карантину, діагностики та розподілу засуджених установ виконання покарань.

20. Поняття, завдання, особливості та основні форми культурно-масової роботи із засудженими.

21. Поняття, завдання, основні форми та особливості правового виховання засуджених.

22. Порядок, особливості та форми здійснення професійно-технічного навчання засуджених.

23. Порядок, особливості та форми здійснення загальноосвітнього навчання засуджених.

24. Поняття, завдання, особливості та основні форми фізкультурно-оздоровчої роботи із засудженими.

25. Види, форми та зміст планів соціально-виховної роботи із засудженими у відділенні соціально-психологічної служби установи виконання покарань.

26. Види, порядок та послідовність оцінки ступеня виправлення засуджених.

27. Зміст та вимоги щодо складання психолого-педагогічної характеристики на засуджених. Зміст висновків характеристики на умовно-достокове звільнення засуджених.

28. Порядок та умови підготовки засуджених до звільнення з місць позбавлення волі.

29. Місце пенітенціарної педагогіки в системі педагогічних наук.

30. Види та форми наочної інформації у відділенні соціально-психологічної служби установ виконання покарань.

2.3. Задачі винесені на атестацію здобувачів вищої освіти

Задача 1

У структурі особистості, як правило, виділяють низку взаємопов'язаних психічних утворень, серед яких важливе місце посідає спрямованість особистості. Психологи (Рубінштейн С.П., Платонов К.К., Ковалев О.Г. та ін.), розглядаючи спрямованість особистості, підкреслюють, що за допомогою даної властивості виражається основний зміст психології людини як суспільної істоти.

Завдання:

1. Що розуміють під поняттям «спрямованість особистості» і яка спрямованість переважає у засуджених?

2. Чи є відмінність між поняттями «спрямованість особистості» та «мотивація поведінки особистості»?

Задача 2

Даючи характеристику людині часто використовують такі вислови:

а) «у засудженого яскраво виражена колективістська спрямованість, яка виявляється у суспільній діяльності, у прагненні поєднувати дане слово з практичними справами, у певних моральних принципах тощо»;

б) «засуджений у своїх вчинках керується життєвим досвідом, здоровим глуздом. В поведінці переважають матеріальні мотиви, що обумовлюють задоволення його потреб та інтересів»;

в) «у засудженого слабо виражена суспільна спрямованість. Мають місце егоцентризм та діяльність спрямована на задоволення своїх потреб тощо».

Завдання:

1. Які види спрямованості притаманні даним засудженим?

2. Чи можуть у одній людині поєднуватися між собою різні види спрямованості і від чого це залежить?

Задача 3

Динаміка розвитку спрямованості особистості засудженого виявляється за допомогою структурних компонентів: потреба - потяг - бажання - прагнення - інтерес - ідеал - переконання - мета діяльності.

Завдання:

1. Дайте характеристику змісту даних компонентів спрямованості та вкажіть умови їх формування у засуджених.

2. Що треба, на Вашу думку, для того щоб побажання стали бажаннями і з'явилося прагнення досягти поставленої мети.

Задача 4

Уявіть собі, що у спальному приміщенні (житловій секції) Ви проводите виховну бесіду у бригаді засуджених. У перші хвилини засуджені ще неуважні: одні переговорюються упівголоса один з одним, інші зайняті власними думками чи взагалі не слухають.

Але от неведені цікаві факти, удало змальована ситуація - в приміщенні відбулися зміни: стало менше сторонніх розмов, не чути скрипу стільців, шуму від гортання газет. Увага засуджених переключилася на Вас, на сприйняття ваших слів. При цьому у засуджених виникають визначені загальні стани: то збудження то засмучення, репліки окремих засуджених викликають схвалення чи несхвалення більшості.

Завдання:

1. Які психологічні процеси взаємодії Вас та засуджених, а також засуджених між собою мають місце в даній ситуації?

2. Розкрийте психологічні механізми Вашої взаємодії з засудженими у даній ситуації?

Задача 5

Уявіть собі, що у спальному приміщенні (житловій секції) Ви проводите виховну бесіду у бригаді засуджених. У перші хвилини засуджені ще неуважні: одні переговорюються упівголоса один з одним, інші зайняті власними думками чи взагалі не слухають.

Але от наведені цікаві факти, удало змальована ситуація - в приміщенні відбулися зміни: стало менше сторонніх розмов, не чути скрипу стільців, шуму від гортання газет. Увага засуджених переключилася на Вас, на сприйняття ваших слів. При цьому у засуджених виникають визначені загальні стани: то збудження то засмучення, репліки окремих засуджених викликають схвалення чи несхвалення більшості.

Завдання:

1. Які психологічні процеси взаємодії Вас та засуджених, а також засуджених між собою мають місце в даній ситуації?

2. Розкрийте психологічні механізми Вашої взаємодії з засудженими у даній ситуації?

Задача 6

Співробітники установи виконання покарань почали звертати увагу на те, що один із начальників відділення СПС, який вже прослужив 10 років, почав часто використовувати жаргонні вислови, пити міцний чайний вар, став грубим і невитриманим по відношенню до засуджених.

Завдання:

1. Вкажіть можливі причини виникнення професійної деформації.
2. Окресліть шляхи профілактики та подолання професійної деформації.

Задача 7

Ви, є ново призначеним начальником відділення СПС установи виконання покарань. Вивчаючи стан справ у відділенні Ви встановили, що існує негативно спрямована група засуджених, яку очолює засуджений З.

Під час проведення індивідуальної бесіди із З. Ви помітили, що він веде себе розв'язано, на Ваші зауваження реагує неохоче. Наприкінці бесіди З. пригрозив, що якщо Ви будете «качати права», то він настроїть проти Вас все відділення засуджених.

Завдання:

1. Визначте, до якої групи згідно кримінальної та психолого-педагогічної класифікації можна віднести засудженого З.?
2. Складіть перелік необхідних заходів щодо нейтралізації «авторитетів» злочинного середовища.

Задача 8

У відділенні виникла неформальна група засуджених, яка почала здійснювати вплив на засуджених відділення. Рішення, які виробляються її лідером є обов'язковими для членів цієї групи. Провівши індивідуальну бесіду із даним лідером, начальник відділення звернув увагу на те, що це вольова людина із яскраво вираженими рисами ватажка.

Завдання:

1. Визначте, які умови можуть сприяти появі лідера мікрогрупи, що має негативну спрямованість.
2. Окресліть напрямки роботи спрямованої на нейтралізацію лідерів із негативною спрямованістю.

Задача 9

Під час відбування кримінального покарання у виді позбавлення волі, співробітникам доводиться вивчати особистість засудженого із використанням різноманітних діагностичних методів.

Завдання

1. Назвіть методи психологічного вивчення, що дозволяють об'єктивно охарактеризувати особистість засудженого.
2. Охарактеризуйте методи, які дозволяють визначити соціальний статус особистості в групі, колективі засуджених.

Задача 10

У колонії мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання є підприємство дерево оброблювальної промисловості, на якому працюють засуджені. Начальник відділення СПС, отримавши нове поповнення, зіткнувся

з проблемою навчання новоприбулих засуджених професії столяра. Ті засуджені, які мали досвід і достатній стаж роботи звільнились, а повноцінна заміна своєчасно не була підготовлена. У зв'язку з цим, у роботі засуджених з'явився брак. Начальник відділення почав часто проводити збори, наказувати бракоробів, однак положення не стало кращим. Між вихователем та засудженими встановились напружені стосунки. Начальник відділення почав погрожувати засудженим переводом до колонії з більш суворим режимом тримання, мотивуючи це тим, що ставлення до праці є одним із основних критеріїв визначення ступеня їх виправлення.

Завдання:

1. Чому, з психологічної точки зору, між співробітником та засудженими виникли напружені відносини?
2. Визначте основні види психологічних бар'єрів.

Задача 11

Засуджений за хуліганство на 3 роки позбавлення волі К. відбуває покарання в колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Він характеризується як людина вперта, малоосвічена, незалежна по відношенню до колективу, фізично добре розвинута. Йому 26 років, має загальну середню освіту, за професією будівельник. Після служби у збройних силах працював на будівництві муляром, має дружину та дитину.

Спостерігаючи за засудженим, начальник відділення СПС помітив, що К. тяжіє до засуджених, які мають негативну спрямованість.

Завдання:

1. Визначте, до якої класифікаційної групи відповідно кримінальної та психолого-педагогічної класифікації віднести даного засудженого.
2. Назвіть соціально-психологічні критерії, що дозволяють визначити криміногенну зараженість та спрямованість особистості засудженого.

Задача 12

Молодий співробітник був призначений в установу середнього рівня безпеки на посаду начальника відділення СПС. Познайомившись із засудженими він відмітив, що у відділенні чітко простежується стратифікація засуджених та присутній поділ на малі неформальні групи з різною спрямованістю.

Завдання:

1. Визначте способи утворення та структуру малої неформальної групи.
2. Визначте основні форми та методи роботи з малими неформальними групами, які мають різну спрямованість.

Задача 13

Засуджений Д. у відділенні тримається компанійські, дуже товариський, намагається бути в курсі всього, що відбувається в середовищі засуджених. На зборах колективу не боїться викривати помилки в роботі ради колективу відділення. На виробництві хапається за різні справи, але, як правило, до кінця їх не доводить. Серед засуджених особливим авторитетом не користується, бо часто приймає необмірковані рішення. За характером енергійний, оптимістично налаштований.

Завдання:

1. Визначте тип темпераменту даного засудженого.
2. Окресліть основні напрямки роботи начальника СПС з даним типом темпераменту.

Задача 14

Бажання характеризують усвідомлення мети, виникнення потреби, досягнення певних результатів внаслідок своєї діяльності, що супроводжується прийняттям рішень та плануванням способів їх виконання.

Завдання:

1. Які бажання необхідно розвивати у засуджених, що будуть спроможні здійснити позитивний вплив на процес їх ресоціалізації?
2. Які мотиви, стимулюються бажаннями засуджених? Чи можна вплинути на їх формування?

Задача 15

У засудженого О. настрої змінюється з незначних причин. Він дуже чутливий до критики. Коли начальник відділення СПС зробив йому зауваження, щодо неохайного зовнішнього вигляду, засуджений довго обмірковував, виглядав засмученим та пригніченим. За словами засуджених із відділення, О. боляче реагує на будь-які критичні зауваження. Свої здібності в трудовій діяльності оцінює низько, тоді як насправді вони дещо вищі від середнього рівня. Рухи засудженого кволі, слабкі, говорить повільно, трохи протяжно.

Завдання:

1. Визначте тип темпераменту даного засудженого.
2. Окресліть основні напрямки роботи начальника СПС з даним типом темпераменту.

Задача 16

Начальнику відділення, від інших засуджених, стало відомо, що засуджений С. у листах до сім'ї вимагає від сина зразкової поведінки: радить йому добре навчатися, слухати матір, бути чесним, справедливим, жити своїм розумом.

Але сам С. порушує встановлений режим, не завжди самокритичний, швидко піддається поганому настрою.

Під час бесіди із засудженим начальник відділення висловив свою думку, що такий батько, який порушує режим відбування покарання, не має морального права впливати на сина.

Завдання:

1. Складіть план бесіди із засудженим із урахуванням даної ситуації.
2. Назвіть складові морального виховання та впливу на особистість даного засудженого з урахуванням його ставлення до майбутнього свого сина.

Задача 17

У день свого народження, коли М. виповнилось 23 роки, він посварився з вітчимом і під час сварки, смертельно поранив його. У виправній колонії

середнього рівня безпеки М. відмовляється від праці, грубо розмовляє із співробітниками установи та членами Ради колективу засуджених відділення. Він дуже швидко піддався впливу негативно спрямованих засуджених та цинічно заявляє, що виправлятися не буде, «мудрувати» над собою не дозволить, оскільки поважає злочинські закони і традиції.

Дізнавшись про поведінку сина, мати написала йому листа, сповненого відчаю й прохання одуматися та не нівечити свого життя. Але син і слухати не хотів ні про рідних, ні про матір. Прочитавши лист відправив назад.

Завдання:

1. Назвіть мотиви поведінки засудженого.
2. Вкажіть методи і засоби, які доцільно застосувати у виховній роботі з М., щоб змінити негативну спрямованість його особистості.

Задача 18

Засуджений П. позбавлений волі за пограбування. На волі у нього залишилися дружина та двоє дітей. Він завжди похмурий та замкнений. Під час бесід начальника відділення із засудженими про справи відділення демонстративно залишає місце розмови. Допускає порушення встановленого режиму, але не значні. Якщо йому роблять зауваження, він не сперечається, не виправдовується, мовчить, але його поведінка не поліпшується.

Під час прийому з особистих питань просив заступника начальника установи вислухати розповідь про його життя. Із розповіді стало зрозуміло, що він сумує за життям на волі. Він до дрібниць пам'ятає все, що стосується пияцтва. Цінує у колишніх друзях вміння «широко пожити» та вільно витрачати гроші. Під час розповіді про найбільш веселі факти пияцтва оживляється. Про дружину та дітей не згадує. На запитання про те, як планує своє майбутнє, відповісти конкретно не може.

Завдання:

1. Дайте загальну характеристику особам, які страждають на алкоголізм.
2. Назвіть методи соціально-виховної роботи, які необхідно застосувати до засудженого?

Задача 19

Засудженому Д. виповнилось 45 років. Фізично розвинутий добре. У місцях позбавлення волі загалом перебуває понад 18 років. Остання судимість - за вбивство. На волі його ніхто не чекає. Нічим, крім спорту, не цікавиться: не читає, в роботі самодіяльних організацій участі не бере. Працює без старання, але норму виконує. Ні з ким із засуджених не товаришує, часто конфліктує із оточуючими. Д. користується авторитетом серед засуджених, ніхто не наважується робити йому зауваження. Авторитет Д. тримається на грубій фізичній силі, погрозах та залякуванні. Погрожуючи, він говорить: «Мені втрачати нічого, якщо потрібно, приб'ю кожного, хто стане мені на заваді».

Завдання:

1. Окресліть напрями роботи з даним засудженим.
2. Назвіть методи, що дозволяють стимулювати поведінку засуджених.

Задача 20

Засуджений К. позбавлений волі строком на 11 років. Протягом 8 років був порушником режиму. Переконати його або переключити увагу на корисні справи не вдалося, оскільки він чинив опір будь-якому виховному впливу з боку персоналу.

Засуджений К. твердо переконаний у тому, що виправлятися йому вже немає сенсу: звільниться він, після закінчення строку покарання, у віці 59 років, а в цьому віці нове життя, на його думку, розпочати просто неможливо і не реально, оскільки він не має ні сім'ї, ні рідних, ні близьких.

Завдання:

1. Окресліть заходи, які необхідно провести в плані підготовки даного засудженого до звільнення.

2. Визначте програми диференційованого виховного впливу до яких має бути залучено даного засудженого.

Задача 21

Засуджений Л. старанно працює на виробництві, тому він звернувся до начальника відділення з проханням, дозволити йому працювати у дві зміни. Мотиви його прохання такі: не може жити без роботи (Л. висококваліфікований токарь); праця допомагає, на деякий час забути про теперішнє його становище; крім того, він не буде потрапляти під вплив негативно спрямованих засуджених, якщо буде постійно на виробництві.

Завдання:

1. Визначте дійсні мотиви якими керується засуджений.

2. Назвіть норми, які регламентують порядок залучення засуджених до праці.

Задача 22

Під час засідання комісії по оцінці ступеня виправлення засуджених, на якому, розглядалися 19 осіб, через брак часу на обговорення, було вирішено говорити про кожного засудженого тільки найбільш характерне. Так, під час розгляду питання щодо одного із засуджених, який злісно порушував режим, але добре працював на виробництві, начальник відділення охарактеризував його тільки з негативного боку і засудженому було відмовлено в умовно-достроковому звільненні.

Почувши такий висновок начальника відділення, засуджений почав грубо, в істеричній формі докоряти начальнику відділення, що він бачить у людях тільки погане і зовсім не звертає уваги на добрі справи.

Минуло три місяці. Увесь цей час засуджений проходив біля начальника відділення, ніби його не бачив. Начальник відділення теж не прагнув до розмови із засудженим, і вважав, що проведення бесіди не обов'язкове, оскільки існує непорозуміння між ними, а свою точку зору він змінювати не збирається.

Завдання:

1. Назвіть порядок проведення засідання комісії по оцінці ступеня виправлення.

2. Вкажіть критерії оцінки ступеня виправлення, які не були доведені до засудженого, що і спричинило конфлікт.

Задача 23

Засуджений О. за 4 роки перебування у виправній колонії мінімального рівня безпеки багато разів порушував режим. Його перевели до іншого відділення, але він не захотів займати виділене йому верхнє ліжко, а зайняв нижнє біля вікна і скинув постіль іншого засудженого, у результаті чого виник конфлікт. При з'ясуванні причин конфлікту О. пояснив начальнику відділення СПС, що не захотів поступитися ліжком, оскільки він страждає на гіпертонічну хворобу, а на верхньому ярусі ліжка йому не вистачає повітря. Тоді начальник відділення вказав йому на інше нижнє місце, яке було вільне. О. знову відмовився перейти, оскільки воно не біля вікна і йому буде темно читати. Нова претензія засудженого О. не була задоволена. Постіль його залишилась лежати на підлозі. Члени Ради колективу засуджених вимагали від О. привести свою постіль в порядок на вказаному місці. Він не підкорився й оголосив голодування, відмовився від роботи.

Під час бесіди з начальником відділення засуджений заявив, що «можна домовитися» - нехай дадуть вибране ним місце, і він піде працювати. Інакше буде наполягати на своєму. Адже «громадянину начальнику теж не хочеться мати відмовників від роботи у своєму відділенні. І не було ще такого начальника відділення, який би йому не пішов на поступки».

Завдання:

1. Визначте мотиви поведінки засудженого в даній ситуації.
2. Назвіть форми та методи роботи із засудженими, які порушують режим тримання та відбування покарання.

Задача 24

Засудженого І. було засуджено за вбивство дружини. З перших днів перебування у виправній колонії він прагнув викликати співчуття до себе, як до несправедливо засуджено, заперечував свою провину у скоєному злочині.

Завдання:

1. Назвіть причини, що спонукають засуджених заперечувати свою провину у скоєному злочині.
2. Визначте засоби впливу на засуджених з метою корекції їх установок та поглядів щодо відбування покарання та спокутування провини за скоєний злочин.

Задача 25

Засудженого Д. (вік - 43 роки) позбавлено волі строком на 10 років, 6 з яких він уже відбув в колонії середнього рівня безпеки.

Усі негативно спрямовані засуджені знають його як наркомана, при наявності наркотичних засобів діляться з ним, але не безкорисливо. За наркотичні засоби необхідно розраховуватися, тому у Д. завжди бракує речей, він недоїдає. Наслідком цього є погіршення стану здоров'я. Д. розуміє шкоду, яку завдає наркотична залежність та, на жаль, не в змозі її позбутися. В бесіді з начальником відділення, він розповів, що вже декілька разів давав собі слово припинити вживання наркотичних засобів, але дотримати не зміг, бо наркомани втягують його до своєї компанії. Засуджений Д. звернувся з проханням до начальника відділення перевести його до іншої виправної колонії, щоб він мав

змогу уникнути цього «товариства».

Завдання:

1. Назвіть головну причину того що, Д. не може перестати вживати наркотичні засоби.

2. Окресліть профілактичні заходи боротьби з наркоманією у засуджених.

Задача 26

Засуджений В. за бійку в нетверезому стані відбуває покарання в установі мінімального рівня безпеки. З перших днів відмовляється працювати на знак протесту проти вироку суду, що визначив йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на 3 роки. Він демонстративно заявляє, що якщо і є його провина у злочині, то все одно він спокутувати її чесною працею не буде. У розмовах як із засудженими, так і з представниками адміністрації його улюблене висловлення: «І без спокутування провини випустять на волю, коли закінчиться строк покарання!» А не працює він тому, що хоче зберегти сили, а після звільнення помститись слідчому, прокурору, судді та іншим, хто був причетний до його засудження.

Завдання:

1. Окресліть методи виховного впливу на В.

2. Назвіть можливі наслідки, подібних розмов засудженого у відділенні СПС.

Задача 27

Неодноразово засуджений Н. був звільнений умовно-достроково. Невдовзі, на волі, він скоїв злочин і за вироком суду був направлений до установи, де попередньо вже відбував покарання. Через два дні після прибуття до виправної колонії Н. побачив своє прізвище на стенді - «Ганьба тим, хто повернувся!». Він звернувся до начальника виправної колонії з вимогою зняти його прізвище із стенду, обіцяючи сумлінною працею і зразковою поведінкою спокутувати свою провину.

Начальник виправної колонії відмовив засудженому, мотивуючи це тим що стенд оформлений Радою колективу колонії, тому з такими проханнями потрібно звертатися до них.

Завдання:

1. Визначте методи впливу, які доцільно використати персоналу в цій ситуації.

2. Окресліть напрямки роботи Ради колективу засуджених із даним засудженим, враховуючи його ставлення до відбування покарання.

Задача 28

Засуджена М., 35 років, мати двох дітей, відбуває покарання в установі виконання покарань мінімального рівня безпеки протягом двох років. До звільнення залишилося менше року. Член Ради колективу відділення. Стосунки з сім'єю підтримує (регулярно листується з рідними, чоловік і діти приїждять на побачення). Інші члени Ради колективу відділення повідомили начальнику відділення СПС, що з недавнього часу вона виявляє сексуальний інтерес до однієї із новоприбулих засуджених молодіжного віку.

Завдання:

1. Вкажіть методи педагогічного впливу на засуджену, які потрібно використати з метою зміни її потягів та світогляду.

2. Які психолого-педагогічні та профілактичні заходи необхідно застосувати у відділенні для створення умов, що сприятимуть здоровому способу життя засуджених?

Задача 29

Засуджений А. (вік 23 роки) відбуваючи покарання в установі середнього рівня безпеки, скоїв хуліганські дії стосовно інших засуджених. Його покарали - помістили до дисциплінарного ізолятору на 15 діб. Начальник відділення СПС вирішив обговорити його недостойну поведінку на загальних зборах відділення, враховуючи те, що деякі засуджені також були обурені такою поведінкою. Після того як засуджений відбув покарання, скликали збори. Але жоден з тих, хто обурювався поведінкою А., на зборах не виступив і позицію начальника відділення не підтримав. Процес «обговорення» обмежився тільки гнівним монологом начальника відділення.

Завдання:

1. Поясніть причини пасивності засуджених з точки зору традицій, що існують в їх середовищі.

2. Складіть план проведення загальних зборів та перелік питань, які повинні на них розглядатись з метою профілактики хуліганських дій у відділенні.

Задача 30

Засуджений Л. відбуває покарання за ст. 185 ч. 1 КК України у виді 2 років виправних робіт з утриманням 10% із заробітку в доход держави, сумлінно відпрацював 1 рік і звернувся до органу пробачії стосовно застосування до нього умовно-дострокового звільнення (УДЗ).

Завдання:

1. Назвіть вимоги до засудженого, який може підпадати під УДЗ від відбування покарання у виді виправних робіт.

2. Виступаючи в ролі фахівця органу пробачії складіть план проведення індивідуальної бесіди із засудженим, враховуючи що останній був притягнутий до адміністративної відповідальності за вживання алкогольних напоїв у робочий час.

3.Зразок екзаменаційного білету

ЗРАЗОК

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ

Навчальна дисципліна: «Загальна психологія», «Пенітенціарна педагогіка»

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Спеціальність 053 «Психологія».

Екзаменаційний білет № 1.

1. Місце загальної психології в системі наукового знання.

2. Поняття, класифікація та характеристика основних принципів педагогічного процесу в установі виконання покарань.

3. Задача з курсу: «Пенітенціарна психологія».

У структурі особистості, як правило, виділяють низку взаємопов'язаних психічних утворень, серед яких важливе місце посідає спрямованість особистості. Психологи Рубінштейн С.П., Платонов К.К., Ковалев О.Г. та ін., розглядаючи спрямованість особистості, підкреслюють, що за допомогою даної властивості виражається основний зміст психології людини як суспільної істоти.

Завдання:

1. Що розуміють під поняттям «спрямованість особистості» і яка спрямованість переважає у засуджених?

2. Чи є відмінність між поняттями «спрямованість особистості» та «мотивація поведінки особистості»?

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології 10 лютого 2020 року, протокол № 2

Начальник кафедри психології
підполковник внутрішньої служби

О.М. Мірошніченко

4. Критерії оцінювання знань

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами і критеріями оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЕКТС	Значення оцінки ЕКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою
					екзамен
1	2	3	4	5	6
90-100	A	відмінно	Курсант (слухач, студент) виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно
82-89	B	дуже добре	Курсант (слухач, студент) вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре
75-81	C	добре	Курсант (слухач, студент) вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок		

64-74	D	задовільно	Курсант (слухач, студент) відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно
60-63	E	достатньо	курсант (слухач, студент) володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні		
35-59	FX	незадовільно	Курсант (слухач, студент) володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно продуктивний)	незадовільно
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу	Курсант (слухач, студент) володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 - 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Довідкова література:

1. Бенеш Г. Психологія: довідник /пер. з нім.; наук. ред. пер. В.О. Васютинський. К.: Знання-прес, 2007. 510 с.
2. Ребер А. Большой толковый психологический словарь. Т. 1-2. М.: Вече, АСТ, 2000.